

Van de redactie

Bij de vorige aflevering van dit blad trof u een vragenlijst aan waarin uw mening over het KNR-bulletin werd gepeild. Van de ruim driehonderd formulieren die verstuurd zijn werden er meer dan negentig ingevuld geretourneerd. Een gegeven dat maant tot voorzichtigheid in het trekken van conclusies. Op grond van dit tevredenheidsonderzoek heeft het Bestuur KNR in navolging van het advies van de Commissie Communicatie besloten:

- Om in grote lijnen het KNR-bulletin te continueren qua inhoud, vormgeving en verschijningsfrequentie.
- Het bulletin op A-vier-formaat te kopiëren en middels een nietje te hechten
- Te streven naar kortere berichten en minder pagina's per bulletin
- De aantrekkelijkheid van het bulletin te vergroten door te experimenteren met lay out en illustraties
- De rubriek *Tijdschriften* te laten vervallen

Wij wensen u van harte veel leesplezier met dit herfstnummer van ons blad.

Sluitingsdatum kopij voor het volgende nummer: **1 december 2002.**

In gesprek met zr Benedicta Meulenberg osv	2
Rectificatie	3
Bestuurswisselingen	4
Ontmoetingsdag leden 'kleine congregaties'	6
Aanbevelingen studiedagen pastoraal werkenden	6
Verslag Nationale Vredesdag voor Religieuzen	8
Folders, retraites, cursussen, migrantenweek, heelheid van de schepping, moslims en christenen	10
Congres Kloosters en religieus leven (27 september 2002)	12
Schone Kleren Kampagne en Wolken theater	13
In de voetsporen van religieuzen. In gesprek met William Yang (Taborhuis)	14
Recent verschenen boeken	17
Tweede platformbijeenkomst commissie Roepen (30 september 2002)	19
Impressie KRO-symposium over spiritualiteit (5 oktober 2002)	23
Eredoctoraat Huub Oosterhuis	24
Gedicht	25

Je niet verliezen in de drukte

In gesprek met zr Benedicta Meulenber

In de Onze Lieve Vrouwe Abdij te Oosterhout leven de zusters al honderd jaar volgens het ritme van het kerkelijk jaar en de Regel van Sint Benedictus. De zusters Benedictinessen besteden een groot deel van de dag aan het gebed en bezinning. De abdij heeft ook een gastenverblijf waar dertien gasten tot rust kunnen komen. De abdij heeft een tijd gekend dat er tachtig zusters waren. Nu zijn er veertig. De jongste is 25 en de oudste 95 jaar.

Op 13 augustus 2002 vond de afsluiting plaats van de feestelijkheden ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van de abdij. Een terugblik op dit feestjaar met zr Benedicta.

Zr Benedicta: De oorsprong van onze gemeenschap ligt in Frankrijk. Wij behoorden tot 1967

tot de congregatie van Solesmes. In 1901 dreigde in Frankrijk een wet van kracht te worden, die aan de contemplatieve kloosters het bestaansrecht ontnam. Daarom stimuleerde de abt van Solesmes de gemeenschappen uit te wijken naar het buitenland. Zo kwamen de zusters Benedictinessen uit Wisques in Nederland terecht waar op de Zandheuvel in Oosterhout een voormalig jongerenpastoraat leegstond, dat voldoende ruimte bood voor de Gemeenschap uit Wisques. Al gauw sloten andere zusters uit Frankrijk, die ook op de vlucht waren zich bij hen aan en werd de gemeenschap op de Zandheuvel in Oosterhout een cosmopolitisch geheel. Er waren zusters uit Frankrijk, Polen, Engeland, Duitsland en een Baskische. Al gauw werd deze groep versterkt door Nederlandse roepingen.

Een feestelijk jaar

Zr Benedicta: Omdat op 13 augustus 1901 werd besloten uit te wijken naar Oosterhout liep ons jubileumjaar van genoemde datum in 2001 tot 13

augustus 2002. In het jaar dat hieraan vooraf ging hebben wij ons op het jubileum voorbereid door iedere maand een stille dag in te lassen. Op zo'n dag werd er een conferentie gehouden, die genomen was uit geschriften van vroegere abdijen en deze conferentie werd afgesloten met een gebed dat voor deze voorbereidingstijd was samengesteld. Na de vespers van zo'n stille dag baden we, naar het gebruik van Solesmes, bij het Maria-beeld het "Secum praesidium".

Ook al was er veel behoefte aan bezinnende voorbereiding op ons eeuwfeest, toch moet er ook veel worden georganiseerd en werk worden verzet. Hiervoor werd een feestcommissie gevormd in onze gemeenschap. Zo hebben we samen ook met hulp van veel goede en welgezinde mensen om ons heen veel positiefs beleefd aan de ontvangst van allen die onze vreugde kwamen delen. Nadat we op 13 augustus 2001 ons jubileumjaar in "eigen kring" hadden geopend volgde een jaar met veel hartverwarmende ontmoetingsdagen. Het samen bidden, het bekijken van de tentoonstelling en de videoband, de ontmoetingen en de wandelingen in de tuin maakten elke samenkomst tot een feest. Wij hebben mogen onder vinden dat de onzichtbare draden van gebed en genegenheid ons met velen verbinden. Wij kijken dan ook met dankbaarheid terug op het afgelopen jaar. En wij zijn ook blij dat het gewone leven is teruggekeerd.

Leven met een kleine letter

Zr Benedicta werd in november 1993 gekozen als opvolgster van zr Agnes van Griensven. Zij is de vierde abdis van dit klooster. Voor haar is de persoonlijke verantwoordelijkheid voor het monastieke leven in deze tijd belangrijk. Zr Benedicta: Het Benedictijns leven kent het spanningsveld van eenzaamheid en gemeenschap. Twee kanten die wezenlijk bij ons leven

horen. Twee kanten die het leven boeiend en rijk maken. Het is een rijkdom die we iedere dag weer opnieuw mogen ontdekken in het leven van elke dag. Ook is het de weg waarin je jezelf tegenkomt, een weg van strijd en soms confrontatie. In dit alles mogen we God zoeken en soms ontdekken dat Hij ons daarin tegemoet komt. Cenobieten zijn monniken die samen leven. Wij moeten en willen de roeping die God ons heeft toevertrouwd voor elkaar veilig stellen en doen groeien. Leven is openbloeien, maar leven kent ook pijn. God is het die ons samenbindt en dat geeft ons de kracht om te groeien. God trekt door je leven heen, door je persoonlijk leven en door je gemeenschapsleven. Het heeft veel indruk op ons gemaakt toen we ons realiseerden dat er op deze plek al honderd jaar samen gebeden en samen geleefd wordt. De gelovige kracht van de monialen die ons hier zijn voorgegaan willen we levend houden. Dat zal met vallen en opstaan gepaard gaan. Ook in deze tijd van communicatie zijn wij er van overtuigd dat ons leven afzondering vraagt. Tegelijkertijd moet je er ook voor zorgen dat je goed geïnformeerd bent, zodat je er op kunt inspelen, je moet wat dat betreft zoeken naar de juiste maat en steeds opnieuw luisteren. Toch is het mooi te ervaren dat het leven met een hoofdletter schuilgaat in het leven met een kleine letter en dat de regenboog van God's trouw boven

de abdij hangt door donker en licht heen.

WvdV

Over de Onze-Lieve-Vrouweabdij en de nabijgelegen kloosters van de Norbertinessen en de Benedictijnen verscheen onlangs een aantrekkelijk vormgegeven boek, opgebouwd uit drie delen: Landschap en natuur, geschiedenis en monumenten en drie kloosters.

Hoogleraar kerkgeschiedenis Peter Nissen, tevens bestuurslid van de Stichting Heilige Driehoek, stelt in zijn inleiding:

Zo heeft ook Oosterhout zijn 'Stukske': een plekje grond voor sint-Augustinus, voor sint-Norbertus en voor sint-Benedictus en voor de vrouwen en mannen die leven naar hun voorbeeld en volgens hun regel. Laten we zuinig zijn op dit erfdeel. Laten we het behoeden en koesteren en laten we voorkomen dat het erfdeel verbrast wordt of versnipperd raakt. En vooral: laten we genieten van dit 'Stukske', van deze 'wonderlijke heerlijkheden', van dit 'wonder van Gods schepping'.

De Heilige Driehoek, kloosterenclave te Oosterhout. Redactie J.J.A.M. Gorisse. ISBN 9070641674. Euro 19,95. Uitgeverij Signifikant
WvdV

Rectificatie

Op bladzijde 2 van het vorige nummer van dit Bulletin (juni 2002) staat een passage, die anders en beter geformuleerd had moeten worden. Het gaat om de ontwikkeling naar één Conferentie en de gedachten die men intussen binnen de Samenwerkingsverbanden heeft "over onderwerpen die men binnen de éne Conferentie graag in eigen kleinere kring wil blijven behartigen. Ieder Samenwerkingsverband wees op bijzondere aandachtspunten,

die daar bijhoren." En dan staat er dat "met name de broeders/fraters en de paters hechten aan ontmoetingen in kleiner verband, om zaken van gemeenschappelijk belang te kunnen bespreken".

Deze formulering is misleidend en wekt ten onrechte de indruk dat de actieve vrouwelijke religieuzen van de SNVR niet zouden hechten aan besprekingen in de eigen kring. Niets is minder waar. Tijdens de betreffende

bijeenkomst van het AB/KNR hebben de leden van het Bestuur SNVR dit verlangen naar onderlinge ontmoetingen en het gezamenlijk als vrouwelijke religieuzen aanpakken van bepaalde zaken - ook binnen de éne Conferentie

- nog eens uitdrukkelijk uitgesproken. Waarmee we de misvatting als zou dit alleen bij de mannelijke religieuzen leven willen voorkomen.

AL

Bestuurswisselingen

Zusters Clarissen

Tijdens het keuzekapittel van de zusters Clarissen te Nijmegen is onder voorzitterschap van broeder Henk Geraedts, minister-provinciaal ofm, een nieuw bestuur gekozen:

Zuster Ria van Dinther, abdis
Zuster Clara Heymans, vicares
Zuster Maria Smelter, raadzuster

Zusters Franciscanessen van Denekamp

Op 11 juni is als provinciale overste van de Nederlandse Provincie St. Antonius herbenoemd:

Zuster M. Elize van der Vooren
Op 2 juli werd als Provinciale raad benoemd:
Zuster M. Margreta Langkamp, raadslid/vicares
Zuster M. Alinde Tibbe, raadslid
Zuster M. Materni Stroeve, raadslid
Zuster M. Tharcisia Meijer, raadslid

Zusters Franciscanessen Bennebroek

Het kapittel heeft in de vergadering van 16 juni de volgende zusters gekozen als congregatiebestuur voor de komende vier jaar:

Zuster Boukje Hoogma, voorzitter
Zuster Marie José Mulder, plaatsvervangend voorzitter
Zuster Marie Louise Spaan
Zuster Nel Tenniglo

Kleine Zusters van de H. Joseph

De leden van het Provinciaal kapittel hebben op 19 juni voor de komende vijf jaar de leiding van de provincie Nederland/België toevertrouwd aan de volgende zusters:

Zuster Virginie Voet, provinciale overste
Zuster Esther Geertsma, raadslid/vicares
Zuster Andrea van Kessel, raadslid
Zuster Liesbeth Burghout, raadslid
Zuster Thérèsa Vandeweyers, raadslid
Zuster Xaveri Kerkhofs, raadslid

Zuster Clarissen Megen

Op zaterdag 29 juni is er een nieuw bestuur gekozen:

Zuster Chiara Bots, Abdis
Zuster Esther Zonjee, Vicares
Zuster Agatha Gelens, Raadzuster

Missie- en Aanbiddingszusters van de Heilige Familie

Het Algemeen Kapittel heeft op zaterdag 13 juli een nieuw algemeen bestuur gekozen:

Zuster Marie-Stephan Hofmann, algemene overste
Zuster Annemarie Bühler, plaatsvervangster
Zuster Veronica Rudyati, bestuurslid
Zuster Hildegard Gensler, bestuurslid

Nederlandse Provincie van de Congregatie der zusters van Barmhartigheid

Op 7 augustus is voor de bestuursperiode 2002-2008 het volgend bestuur gekozen:

Zuster Wilfrida Voets, provinciale overste
Zuster Vera Bartels, vervangend provinciale overste
Zuster Gervasia Reintjes, bestuurslid
Zuster Henricus v.d. Kamp, bestuurslid
Zuster Tarcise Verheijen, bestuurslid
Zusters Franciscanessen van St. Anna

Op 16 augustus heeft het algemeen kapittel tot algemeen bestuur gekozen:

Zuster Eymardo van de Graaf, algemene overste
Zuster Gabriel Juma, raadslid
Zuster Melanie Klaassen, raadslid
Zuster Anna Owuor, raadslid

Zusters Franciscanessen Klooster Sint Franciscus "Alverna" Aerdenhout

Het kapittel heeft in de vergadering van 24 augustus voor de komende vier jaren het bestuur voor de Nederlandse provincie van de congregatie toevertrouwd aan de volgende zusters:

Zuster Margreet Warmerdam, provinciale overste
Zuster Maria-Goretti Hoff, assistente
Zuster Bep Korfage
Zuster Riet Haring

Missiezusters Oblaten van de Assumptie

Met ingang van 1 september wordt zuster Anita van de Broek benoemd als Provinciale Overste

Congregatie van de Fraters van Onze Lieve Vrouw van het Heilig Hart

Na het plotseling overlijden van de provinciaal overste frater Wiro Weersink, koos het op 11 september bijeengeroepen Provinciaal Kieskapittel Nederland frater Henk Huirne tot nieuwe provinciaal overste en frater Berno Spekschate tot lid van het provinciaal bestuur.

Het Provinciaal Bestuur Nederland is als volgt samengesteld:

Frater Henk Huirne, provinciale overste
Frater Wim Versteeg, plaatsvervangend provinciaal overste
Frater Berno Spekschate, lid

Unie Sint-Clara Zusters Clarissen

Tijdens de vergadering van de Unieraad op 16 september werd voor de tijd van drie jaar tot presidente van de Unie van Sint-Clara herkozen:

Zuster Edith van den Goorbergh osc
Zuster Ria van Dinther osc, vice-presidente
Zuster Agatha Gelens osc, raadslid

Achtste ontmoetingsdag kleine congregaties

Op 4 september 2002 vond in Klooster Mariënborg de achtste bijeenkomst plaats van de zogenaamde 'kleine' congregaties. Bij die gelegenheid hield zr Christa Schrama van Stichting Pastoraal Adviesbureau (SPA) een inleiding over het thema: Het ouder worden van religieuzen. Belangstellenden kunnen de tekst hiervan aanvragen op het sekretariaat van de SNVR, T 073 - 6921388.

De volgende bijeenkomst voor bestuursleden vindt plaats op **donderdag 8 mei 2003**.

De volgende ontmoeting van leden vindt plaats op **maandag 8 september 2003**.

Studiedagen Pastoraal werkenden (2)¹

Op 24 april en 7 mei waren er in totaal ongeveer honderd religieuzen en pastoraal werk(st)ers bij elkaar om van gedachten te wisselen over religieuze instellingen en de pastoraal werkenden die zij in dienst hebben. Daar werden twee inleidingen gehouden, door zuster Truus Sonder en door Annemiek Alferink, pastoraal werkster. Deze inleidingen zijn u al gepresenteerd in het Bulletin van juni 2002 (blz 14-21).

Vervolgens besprak men met elkaar drie vragen: die vragen betroffen alle drie de problemen van religieuze instellingen, van vrouwelijke en mannelijke religieuzen, die kunnen ontstaan wanneer een congregatie of orde een pastoraal werkende in dienst neemt. Maar zij betreffen vooral de mogelijkheden om die problemen te voorkomen.

In vervolg op het genoemde artikel bieden wij u nu de gedachten uit de groeps gesprekken aan; wellicht kunt u er uw voordeel mee doen.

DE EERSTE VRAAG ging over het eigen accent van pastoraat in een religieus instituut: waarmee onderscheidt het zich van andere categoriale vormen van pastoraat?

Een zeer specifieke eigenschap van religieuze instituten is dat de mensen die er toe behoren, leven volgens Constituties, dat zij in een gemeenschap

leven, ongehuwd zijn, en bijna altijd een bepaalde spiritualiteit navolgen.

Van de meeste van deze gemeenschappen kan heden ten dage gezegd worden, dat het mensen betreft, die tot de zogenaamde senioren behoren, sommigen uit deze gemeenschappen horen zelfs tot de zeer ouden, weer anderen behoeven intensieve zorg. Dat wil zeggen: de periode van een actief arbeidsleven is voorbij, wat de nodige problemen oproept, zowel voor de gemeenschap in haar geheel, als voor de individuele leden ervan. Veel van de zingeving van het kloosterleven kan daarmee verloren zijn geraakt. Het samenleven in gemeenschap met oudere mensen vraagt speciale aandacht, want de Zin-vraag blijft natuurlijk wel bestaan. Deze is nu meer rechtstreeks gekoppeld aan vragen naar leven en dood, gezien in het licht van de religieuze ervaringen. Individueel pastoraat is in dit licht een belangrijk deel van de pastorale taak.

Het spanningsveld tussen verwachtingen van de individuele mens en die van de gemeenschap is een ander veld, waar zich problemen kunnen voordoen en waar het pastoraat op in moet spelen. Leven en werken vielen voor veel religieuzen vaak samen en de zorg voor elkaar was daaraan gerelateerd. Dat wil zeggen: behalve een rector-priester droegen de kloosterlingen ook de pastorale zorg voor elkaar. Nu behoort het tot de taak van de

¹ De terminologie op dit terrein is altijd wat onduidelijk. Wanneer in dit artikel "pastoraal werkenden" staat, heeft dat een brede betekenis: priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers.

pastoraal werk(st)er een bijdrage te leveren aan de geloofscommunicatie tussen de religieuzen onderling.

DE TWEEDE VRAAG ging over de voorwaarden waaraan zowel een religieus instituut als de pastoraal werk(st)er zou moeten voldoen om het pastoraat goed te laten functioneren.

Communicatie op alle niveaus van het religieus instituut over de (nieuwe) functie blijkt een uiterst belangrijke voorwaarde te zijn. Het totale beleid van het klooster waarin het pastoraat dient te zijn ingebed, moet inzichtelijk zijn, zowel voor de religieuzen zelf als voor de pastoraal werk(st)er.

De plaats van de pastoraal werk(st)er dient goed uitgewerkt te zijn in een taakfunctie-omschrijving. En als men samen met of naast een priester werkt, of met of binnen een pastoraal team (personen uit de diverse geledingen van het instituut, die ondersteunend en/of evaluerend werken) dan moeten in die taakfunctie-omschrijving de onderlinge relaties goed beschreven zijn. Zowel van het bestuur van de orde of congregatie als van de, soms inwonende, priester wordt respect gevraagd voor de specificiteit van de pastoraal werkende.

De religieuze gemeenschap, die van zichzelf een gelovige gemeenschap is, heeft een eigen charisma, dat van een in dienst te nemen pastoraal werk(st)er een groot invoelingsvermogen vraagt. En van iedere pastoraal werkende mag gevraagd worden dat goed te leren kennen. Van de pastoraal werkende wordt namelijk ook nog wel eens verwacht dat men het personeel van het instituut leert kennis maken met het religieuze leven en met die specifieke spiritualiteit van het instituut.

Van weerskanten dienen de grenzen van de functie goed in de gaten gehouden te worden. Anders dan vroeger met een rector of een andere -

vaak inwonende priester- moet een religieus instituut er zich van bewust zijn dat een pastoraal werk(st)er niet te allen tijde beschikbaar is en dat ook niet hoeft te zijn.

Een plaats krijgen in de liturgische vieringen van de instelling wordt als zeer belangrijk gezien. Dit is niet altijd even gemakkelijk te realiseren, omdat het met name voor oudere religieuzen niet gemakkelijk is te ervaren, dat vrouwen en ongewijde mannen in de eredienst voorgaan. De liturgische bijeenkomsten van de religieuze gemeenschap zijn een hoogtepunt in het dagelijks leven. Daar wordt -ook- zichtbaar wat de gemeenschap voor ogen staat, wat haar bezighoudt, wat haar zin is, welke haar blijde en droevige dagen zijn. Dat de pastoraal werk(st)er juist ook daar zichtbaar wordt, werkt naar beide kanten positief en dient zowel de gemeenschap als de pastoraal werk(st)er.

Voor kloosterverzorgingshuizen waar enkel priesters wonen ligt er een nog meer bijzondere taak, die soms ter plekke nader wordt uitgewerkt.

De formele aanstelling wordt door het bestuur gedaan. Dat er daarnaast in een liturgische vorm de opdracht wordt bevestigd, is voor deze specifieke pastoraal werk(st)er in deze specifieke gemeenschap hogelijk te waarderen en kan ook beleefd worden als een respectvol aanvaarden van de functionaris. Het aanvragen van een pastorale opdracht en verlenen daarvan door de bisschop horen erbij, al is bekend dat dat in de bisdommen 's-Hertogenbosch en Roermond nog op moeilijkheden stuit.

DE DERDE VRAAG die gesteld werd, had als onderwerp de voorwaarden voor de aanstelling van een pastoraal werk(st)er.

Voor het concrete aangaan van de verbintenis tussen religieus instituut en pastoraal werk(st)er dient er vanuit het bestuur gewerkt te zijn aan

acceptatie van de functie en de inhoud daarvan. De bedding voor de uiteindelijke benoeming dient tevoren gelegd te zijn. Zusters, paters en broeders zullen ernaartoe moeten groeien, dat zij in hun geestelijk leven voortaan door een niet-gewijde zullen worden bijgestaan, zowel individueel als in de gemeenschap.

Daarnaast dient de organisatie een goed inzicht te hebben in de eigen structuur, om van daaruit te kunnen werken aan adequaat pastoraat. Het is van groot belang, vinden zowel de pastoraal werk(st)ers als de besturen, dat voor allen in de instelling, of dat nu de directie, de verzorgenden of de bewoonsters of bewoners zijn, helder is dat er sprake is van een pastorale taak in hun instelling en dat van daaruit medegewerkt wordt aan de ontplooiing van de hele mens. De neerslag van dit inzicht zal in de al eerder genoemde taakfunctie-omschrijving te vinden zijn.

Zeker in het begin zal het bestuur de vinger aan de pols moeten houden, want zelfs na een goede voorbereiding

kunnen er nog altijd problemen rijzen, want de functie van pastoraal werk(st)er in een religieus instituut is toch nog een relatief nieuw gegeven.

Van de pastoraal werk(st)er mag verwacht worden dat zij/hij behoedzaam kan omgaan met de verschillen in de kerkpolitieke visie die er binnen het religieus instituut bestaan, maar zij/hij hoeft de eigen positie niet te verbergen. Stressbestendigheid bij de pastoraal werk(st)er is zeer welkom, maar dat geldt waarschijnlijk voor elke nieuwe functie.

Tenslotte werd nog opgemerkt dat men er zich in religieuze instituten van bewust moet zijn dat het aantal kandidaten voor de functie van pastoraal werk(st)er bij een vacature wellicht niet groot zal zijn. En bij twijfel aan de geschiktheid van kandidaten werd het advies gegeven: niet doen!

*drs Corry M.A. Schellekens, pastor Zusters St Jozef te Amersfoort
dr Ad Leys, secretaris KNR.*

Nationale vredesdag voor religieuzen

Den Bosch, 7 september 2002

Opening

Zuster Aloysa van Amersfoort herinnerde de ruim driehonderd aanwezige zusters in haar inleiding aan de aanslag op het WTC in New York, slechts vier dagen na onze vorige vredesdag. Wat we die dag beleefden toonde slechts het topje van de ijsberg van onvrede in de wereld. Nog steeds willen de machtigen en rijken de armen en onderdrukten niet zien, noch de schending van de mensenrechten. In ons eigen land zijn Dublin claimanten op straat gezet en de aanvragers voor een tweede asielverzoek. Veel religieuzen hebben zich gelukkig op een of andere wijze verzet. Het wordt weer tijd voor een tegenbeweging: waken op een breukvlak in de tijd. We ontstaken een kaars en baden daarbij om vrede.

We zongen het lied Met vrede gegroet als canon.

Dagvoorzitter Lidy Brager vroeg een minuut stilte om alle ontrechte vrouwen te gedenken. Vervolgens verwelkomde zij Shakti, een multiculturele en multireligieuze groep uit Eindhoven en de stichtingen die aanwezig zijn in het randgebieden.

Lieve Troch

Zij hield een inleiding rond het thema: "Terreur, van wie, door wie? Waar zijn de slachtoffers, waar de daders? Wij leven hier relatief vredig, maar het is waarschijnlijk een gestolen vrede, een vrede ten koste van anderen. Wij zijn betrokken bij de oorlog in Afghanistan, straks bij die in Irak. We dienen moed te houden en te pogen het tij te keren. Wij voelen niet

veel van die oorlog, maar we zitten ermee verweven door onze economie. Dagelijks sterven er meer dan 10.000 kinderen van de honger.

Lieve Troch heeft veel gereisd in de Derde Wereld, waar men de schouders ophaalt over 11 september, maar niet over de gebeurtenissen in Afghanistan. Het Zuiden raakt vervuld van haat tegen het Noorden. Er is door de Amerikanen in veel landen gebombardeed en gemarteld. En op 11 september 2001 zijn de wapens opeens in andere handen gekomen.

Redenen? In het Zuiden geldontwaarding, lagere lonen, hogere prijzen, maar het Noorden is in dertig jaar tijd van twintigmaal rijker dan het Zuiden vijftig maal rijker geworden. Nederland is het zesde welvarendste land ter wereld. En aan de onderkant van de onderkant leven de vrouwen en kinderen. Lieve geeft schrijnende voorbeelden, waarvan wij allemaal kennis kunnen nemen door de media.

We mogen niet moedeloos worden. We zijn niet zo machteloos. Er wordt van ons dezelfde creativiteit gevraagd als we waarnemen bij de vrouwen van de onderkant, hier en in Derde Wereldlanden. Hun verhalen kunnen onze inventiviteit prikkelen.

Het indrukwekkendste getuigenis van Lieve betrof acht zwarte Baha'i vrouwen in Brazilië, waar Lieve ook doceert. Deze vrouwen hebben geen geld, maar willen desondanks een universiteit oprichten. Er moet een theologische opleiding komen waar de Baha'i vrouwen kosteloos onderricht kunnen ontvangen. Die acht vrouwen hebben twee van hen vrijgesteld om in São Paulo een theologische opleiding te volgen. Intussen hebben de overige zes de zorg voor het gezin van die twee op zich genomen. Wat ze al bereikt hebben, is een alfabetiseringsproject, een Middelbare schoolopleiding en trainingen tegen geweld. Nu moet dus die universiteit van de grond komen.

De vrouwen willen kenmerken van hun oude Afrikaanse godsdienst, van het Protestantisme en van het Katholicisme verenigen om zodoende de religieuze twisten te boven te komen.

De boodschap van Lieve is dat wijsheid een karakteristiek is van onze leeftijd. Ook dat je als oudere weinig te verliezen hebt. Daarom moeten wij protesten laten horen en aandacht vragen voor de problemen van de wereld. Het verhaal vertellen van de eerste theologische universiteit van de wereld, opgericht door de arme vrouwen zelf. Die acht vrouwen hadden veel gekleurde lintjes meegegeven met de naam van hun kerk do Senhor do Bonfim da Baha'i, van de Heer van het Goede Einde van Baha'i. Zij kennen het gebruik om deze lintjes bij elkaar om de arm te binden met drie knopen, die het verbond met elkaar bevestigen. Daarbij maken ze drie voornemens van strijdbaarheid. Ook wij binden de lintjes bij elkaar om de arm.

Anneke Jap-A-Joe van Shakti

Anneke vertelde ons van de groep vrouwen waar Shakti in Eindhoven voor werkt.

De stichting Shakti staat voor kracht en energie. Vrouwen komen er voor gemeenschapsopbouw en steun, vanuit de gedachte van verantwoordelijkheid voor elkaar. Shakti is opgericht in 1986 door vrouwen die werkten in de geestelijke gezondheidszorg. Een team van twaalf professionele vrouwen werkt er als vrijwilliger. Ze zijn in staat specifieke oplossingen te bereiken voor specifieke problemen, omdat ze verder gaan dan de gebruikelijke protocollen met alleen objectieve normen toestaan. Bij Shakti wordt levensbeschouwing, persoonlijke geschiedenis en etniciteit meegenomen. De officiële gezondheidszorg neigt ernaar mensen als gevallen te behandelen, Shakti ziet hen als personen. Men blijft echter met grote gedrevenheid vluchtelingen stimuleren om lotgenotengroepen te vormen en geeft hen opleiding tot zelfhulpbegeleiders.

Anneke eindigde door een lied te zingen van Joh. de Heer: Leer mij uw weg, o Heer.

Vervolgens kwamen vijf Shakti-medewerksters naar voren met elk een woord, als een bede.

Daarop zongen wij Het lied van de ongehoorzamen. Tijdens het forum werden kritische vragen gesteld en hoopgevende initiatieven uitgewisseld.

Lieve's conclusie: Laten we allen samenwerken om vrede te brengen voor Gods aangezicht. Jullie religieuzen, zegt zij, zijn het krachtigste instituut in Nederland. Jullie hebben niets te verliezen, daarom kunnen jullie Nederland op zijn kop zetten.

Omdat de aanwezigen onmiddellijk vorm wilden geven aan deze conclusie verbonden we er actie aan. In verband met de dreigende oorlog met Irak, verzonden we een gezamenlijke verklaring aan Premier Balkenende en aan de voorzitter van het Parlement, met een afschrift naar de andere fracties. Er

ging een verklaring naar het CDA in verband met het vluchtelingenbeleid. Voor de acht vrouwen van Baha'i was het voorstel: een verzoek te doen aan AMA om de reiskosten op zich te nemen van een Internationale Conferentie die gepland is in Sri Lanka.

Tenslotte zongen we het lied van de zalm en van het water dat stenen breekt. Er werden dankwoorden gesproken, deze keer speciaal tot Suze Lases voor haar inzet. Zij gaf ons een bijzondere kijk mee op de moedige Koningin Vashti uit het Boek Esther.

Daarna zond Aloysa van Amersfoort ons heen met de woorden van een blinde imam: "Ik geef jullie geen zegen. Wie zich voor zijn volk inzet, is een zegen."

Zr Theresia Saers

De volledige tekst van dit verslag en van de beide lezingen is verkrijgbaar via het Secretariaat SNVR,

T: 073 - 69 21 388.

Norbertijnen zijn: gewoon spannend!

Onder dit motto presenteerde de Abdij van Berne onlangs een nieuwe folder. Daarin worden mensen tussen de 20 en 40 jaar die belangstelling hebben voor het religieuze leven uitgenodigd om in contact te komen met de verschillende mogelijkheden die de Norbertijnen bieden. Wie meer wil weten zij verwezen naar Bernard Kersten of Frank Kazenbroot, Abdij van Berne, Abdijstraat 49, 5473 AD Heeswijk, **T:** 0413 - 299299. **E:** info@abdijvanberne.nl

W: www.abdijvanberne.nl

Niet alleen de Norbertijnen maakten onlangs een kennismakingsfolder. Ook de Redemptoristen en de Karmelieten presenteren zichzelf op deze wijze. Maar misschien zijn er nog meer instituten die op deze manier aan de weg timmeren? De afdeling Communicatie van het Bureau KNR neemt er graag kennis van!

Retraites voor religieuzen

11 - 16 mei 2003, Peter Damen: Het beeld dat God van jou heeft

13 - 18 juni 2003, Theo van de Vossenberg: Kerk onderweg

22 - 27 juni 2003, Arthur Baeten: "Ik ben"

29 juni - 4 juli 2003, Arthur Baeten: "Ik ben"

07 - 12 juli 2003, Ward Cortvriendt: Bij U is de bron van het leven

21 - 26 juli 2003, Joost Jansen: De Tien Geboden: Tien Woorden die vandaag richting wijzen

18 - 23 augustus 2003, Peter Damen: Het beeld dat God van jou heeft

Voor meer informatie de retraitefolder aanvragen. Abdijhuis, Abdijstraat 49, Postbus 64, 5473 AD Heeswijk. **T:** 0413 - 293145. **E:** info@abdijhuis.nl

Cursussen Titus Brandsma Instituut

Een overzichtsbrochure van de cursussen, die in 2002-2003 worden aangeboden door medewerkers van het TBI kan worden aangevraagd.

Titus Brandsma Instituut, Erasmusplein 1, 6525 HT Nijmegen. **T:** 024-3612162.

F: 024-36112151. **E:** info@tbi.kun.nl. **W:** www.kun.nl/tbi.

Televisieserie over wereldgodsdiensten

De bekende Duitse theoloog Hans Küng wil in een tv-serie juist het vredelievende karakter van de wereldgodsdiensten laten zien. De KRO zendt deze veertien delen tellende televisieserie uit onder de titel 'In het spoor van de wereldgodsdiensten', op dinsdag. (Nederland 1, 16.30-16.55 uur). Het eerste deel was te zien op 17 september. Küng geeft in deze serie een overzicht van de ontstaans- en ontwikkelingsgeschiedenis van ondermeer de oeroude stammenreligies van Australië en Afrika, van het hindoeïsme en boeddhisme, de Chinese religies, het jodendom, het christendom en de jongste wereldreligie, de islam.

(Bron: 1-2-1, 13 september 2002)

Moslims en Christenen: Wat geloven zij?

Onder dit motto is een serie handzame folders samengesteld. Over de volgende onderwerpen zijn folders beschikbaar: bedevaart, besnijdenis en doop, bidden, Bijbel en Koran, christelijke feestdagen, islamitische feestdagen, de islam, het christendom, de Koran over Jezus, de plaats van Jezus in de Koran, hulpverlening, huwelijken, richtlijnen voor christenen, de islam als richtlijn voor het leven, Maria en vasten.

U kunt de folders bestellen bij de afdeling MDO Binnenland van het Landelijk Dienstencentrum van de Samen op Weg-kerken, **T:** (030) 880 18 92 of

E: m.ouwejan@sowkerken.nl. Maar ook bij Cura Migratorum. Kosten: Euro 1,60 per setje.

Migrantenweek 2002

De huidige situatie in Nederland en in de wereld nodigt ieder uit na te denken over en verantwoordelijkheid te nemen m.b.t. de tegenstellingen tussen arm en rijk. Migratie heeft hier alles mee te maken. Arbeidsmigranten en vluchtelingen doen terecht een beroep op de rijke landen. Het is daarom dat de projectgroep Migrantenweek 2002 aandacht vraagt voor de Migrantenweek die zal plaatsvinden van 10 t/m 17 november. **W:** www.migrantenweek.nl

Heelheid van de schepping: een zaak voor hedendaagse religieuzen

Een intercongregationele groep religieuzen te Rome heeft een brochure geschreven rond de problematiek van klimaatsverandering en de opwarming van de aarde. In de brochure worden handreikingen geboden om deze materie op lokaal, regionaal en nationaal niveau bespreekbaar te maken.

In de brochure wordt getracht de volgende vragen te beantwoorden:

Wat is opwarming van de aarde en klimaatsverandering?

Wat zijn de oorzaken hiervan?

Wat zijn de gevolgen hiervan voor sociale gerechtigheid?

Waarom zouden religieuzen hier bij betrokken moeten zijn?

Wat zegt onze geloofstraditie met betrekking tot ecologie?

Wat kunnen we NU doen?

De brochure is inmiddels in veel talen beschikbaar, waaronder het Nederlands, Engels, Frans, Duits, Spaans en Indonesisch. Wanneer u surft naar <http://www.ofm-jpic.org/globalwarming> kunt u de brochure downloaden.

Beschikt u niet over internetfaciliteiten belt u dan naar de afdeling communicatie van de KNR (T: 073 - 6921316), waar u een Nederlandstalige versie van de brochure kunt aanvragen.

Congres over kloosters en religieus leven

Historie en toekomst

'Kloosters lijken thans overblijfselen uit voorbije tijden. Of vormen religieuze gemeenschappen in onze tijd nieuwe springbronnen van bezieling? Zijn er kansen voor het religieuze leven?' Deze vraag(stelling) stond centraal op het congres dat de Cultuurhistorische Vereniging De Boschboom op vrijdag 27 september jongstleden in het Bossche provinciehuis organiseerde voor leden, andere belangstellenden en religieuzen. Van de 370 deelnemers waren 226 leek, 20 pastor, 92 vrouwelijk religieus en 32 mannelijk religieus.

De morgenbijeenkomst was gewijd aan een terugblik op het verleden: de opbloei van met name Norbertijnenkloosters in de twaalfde eeuw en op de geschiedenis van negentiende-eeuwse congregaties in onze streken. Kenmerkend voor beide bewegingen was dat zij ontstonden in een tijd dat er een grote eenstemmigheid was ontstaan zowel ten aanzien van de gelovige visie op persoonlijk leven en op kerk en samenleving als op de doelstelling die men voor ogen had. Men wist exact waarvoor men stond en wat men te doen had en men ging op een zelfbewuste compromisloze wijze aan de slag. Bovendien slaagde men erin een levensvorm te ontwikkelen die aan het doel beantwoordde. Interessant is dat tot toenmalige Norbertijnenkloosters zowel mannen als vrouwen konden behoren, soms zelf families. Zodra echter visies gingen verschuiven en uit elkaar gingen lopen, en naarmate de doelen gerealiseerd werden of door de maatschappij werden overgenomen,

zag en zie je deze en andere religieuze bewegingen inkrimpen. Op zich genomen een heel logisch gebeuren.

De vraag is dan: aanvaard je dit als een noodzakelijk gegeven of probeer je een nieuwe consensus te ontwikkelen in geloofsvisie en doelstelling om zo het potentieel aan ledental, ervaring en voorzieningen een nieuwe bestemming te geven.

Aan deze vraag was de middagsessie gewijd. Beide inleiders hielden een pleidooi om op een vrijmoedige en inventieve wijze gestalte te geven aan wat religieus leven ten diepste beweegt: jezelf vrij maken voor God en voor de mensen, en dan enerzijds vanuit je spiritualiteit en traditie, en anderzijds vanuit het beroep dat kerk en samenleving op je doen een keuze maken. Dan ben je helder voor jezelf en voor anderen. Die vrijmoedigheid zal inhouden dat je nieuwe paden niet moet schuwen, ook al lopen die niet precies synchroon met het kerkelijk recht. Ook het recht immers is geroepen dynamisch te zijn. Voorts is het van belang je niet te laten verleiden tot het sacraliseren van de geloften en de gebruikelijke leefvormen, maar telkens opnieuw te zoeken naar hun diepste intenties en van daaruit je levensvisie vorm te geven. Dan komen vanzelf gedachten op als: tijdelijke deelname aan het religieuze leven; gemeenschappen waartoe mannen en vrouwen, gehuwden, andersdenkenden en andersgelovigen kunnen behoren; plekken van spiritualiteit waar ieder zich een tijdje kan komen laven, enz.

Wij mogen niet vergeten dat religieuzen altijd vitaliserende impulsen aan de kerk hebben gegeven, zodat de kerk echt een gemeenschap voor alle mensen kon zijn. Een spreekster merkte op: "de kerk is onze moeder, maar onze moeder is oud en ze heeft het koud. Onze moeder heeft behoefte aan warmte. Laten wij in ieder geval de tijd die ons gegeven is er alles aan doen om van de kerk weer een mensnabije kerk maken, en bidden en eraan werken dat we dat nog heel lang kunnen doen; in alle nederigheid mogen we zeggen dat de kerk nood aan ons heeft."

In de discussie die volgde werd van diverse kanten benadrukt dat we niet mogen onderschatten wat momenteel vaak in het verborgene door heel veel religieuzen op tal van kerkelijke en maatschappelijke terreinen verricht wordt. Tot op hoge leeftijd maken religieuzen hun ervaring, kennis, visie, huisvesting, durf en creativiteit, vaak op zeer originele manieren, vruchtbaar. Met name Monseigneur Ernst wees daar vol dankbaarheid op. Religieuzen doen er bovendien alles aan om ook zelf bij de tijd te blijven en bij hun spiritualiteit. Het religieuze leven is een pendel die naar binnen en naar buiten beweegt, naar bezinning en naar engagement. Zoals actieve religieuzen soms een sabbatperiode in een contemplatief klooster doorbrengen, zo zouden contemplatieven het omgekeerde kunnen doen.

Tot slot werd er een beroep gedaan op aanwezige deskundigen om een inventarisatie te maken van heel die waaier aan activiteiten waarmee religieuzen zich momenteel volop bezighouden, en ertoe bij te dragen dat dit licht op de kandelaar komt, een evangelische vorm van public relations.

De eerste twee exemplaren van het boek ter gelegenheid van dit congres verschenen, waarin deskundigen van velerlei pluimage hun visie geven op het kloosterleven toen en nu, werden uitgereikt aan Bisschop Ernst en Commissaris van de Koningin Houben. De toepasselijke titel van deze fraaie uitgave luidt: Kloosters en religieus leven - Historie met toekomst. Commissaris Houben wees erop dat Christus het licht herkend werd op het moment dat Hij en de leerlingen van Emmaus hun eerste levensbehoeften met elkaar deelden, en deed een dringend beroep op de religieuzen om dit te blijven doen en alles in het werk te stellen dat licht, die fakkel door te geven.

De geplande vesperdienst in de kathedraal ter afsluiting van het congres ging om niet duidelijke redenen niet door zoals evenmin duidelijk was waarom niemand van of namens het Bossche Bisdom aanwezig was.

Jan Snijders

Schone Kleren Kampagne

De Schone Kleren Kampagne (SKK) zet zich sinds 1990 in voor het verbeteren van de arbeidsomstandigheden wereldwijd. De SKK bundelt de samenwerking van vakbonden, wereldwinkels, vrouwenorganisaties, solidariteitsgroepen, consumentenorganisaties en onderzoekers. De SKK werkt ook samen met talloze consumenten- en vakbondorganisaties in het buitenland. Er zijn veel contacten met organisaties in Europa, Australië en de VS, maar ook in de belangrijkste producerende landen (Azië).

Voor meer informatie: <http://www.cleanclothes.org>

Sinds 1997 wordt de SKK als PIN-project (bescheiden) ondersteund.

Wolkentheater

Ook dit is een PIN-project. De Stichting Wolken theater werd in 1993 opgericht door een aantal naar Nederland gevluchte kunstenaars afkomstig uit verschillende delen van voormalig Joegoslavië. Geconfronteerd met de sombere en depressieve levensomstandigheden van gevluchte kinderen in Asielzoekerscentra (AZC) in Nederland, hebben ze besloten om op eigen wijze iets positiefs voor ze te doen. Het Wolken theater maakt en vertoont poppenvoorstellingen gebaseerd op sprookjes uit verschillende culturen in AZC's. Daarmee hoopt de stichting het enthousiasme van hun begeleiders te stimuleren en via de media een positiever beeld van de vluchtelingenproblematiek in Nederland te creëren.

Samen bouwen aan een herenigd Europa

Deze zomer maakten 90 jonge religieuzen uit 16 Europese landen een tiendaagse tocht van Praag via Straatsburg en Luxemburg naar Brussel. Via tal van ontmoetingen en tijdens lezingen van specialisten verdiepten de jongeren zich in het eenwordingsproces dat Europa de voorbije vijftig jaar doormaakte. Daarbij liep als een rode draad door het programma de vraag naar de rol van ethiek en levensbeschouwing.

Als het christendom een van de belangrijkste bronnen van de Europese cultuur wordt genoemd, is dat in niet geringe mate aan de evangelisatie van religieuzen te danken. Alle ordes en de meeste congregaties van religieuzen hebben een internationale dimensie zodat hun blikveld bijna van nature regionale en nationale grenzen overstijgt.

Meer informatie over de Europese pelgrimage voor jonge religieuzen is beschikbaar in de vorm van een overdruk van een artikel uit het tijdschrift Tertio. Ook op aanvraag te verkrijgen is de tekst van de lezing van Sr. Agota Baternay rscj, die zij op 7 maart 2002 tijdens een door de WRGV georganiseerde studiedag in 's-Hertogenbosch heeft gehouden. Titel van de lezing: Op weg naar een menselijk Europa. Bureau KNR, **T:** 073 6921321.

In de voetsporen van religieuzen

In gesprek met William Yang

Pioniers waren het: de Nederlandse religieuzen die indertijd - op grote schaal vooral in de loop van de negentiende en twintigste eeuw - de zorg voor zieken en ouden van dagen op zich namen. Inmiddels is de gezondheidszorg een overheidstaak en hoewel religieuzen de instellingen hebben overgedragen blijven zij er met hart en ziel bij betrokken. De recente ontwikkelingen in de zorg - wachtlijsten, verschraling en technocratisering - ervaren zij als verontrustend en pijnlijk, juist omdat hierbij religieuze kernwaarden in het geding zijn. Religieuzen wisten en weten dat het bij genezing niet enkel om het lichaam gaat, maar om heel de mens. Ruim tien jaar geleden werd het Taborhuis opgericht

vanuit diezelfde gedachte. Hier ondersteunt men mensen met kanker of een andere ernstige ziekte en hun familieleden. Dat gebeurt onder andere door middel van gesprekken, lichaamswerk en meditatie. William Yang, theoloog en psycho-energetisch therapeut stond ruim tien jaar geleden aan de wieg van dit initiatief.

God wordt geboren

Hoed je voor hulpverleners waar schuwt hij meteen aan het begin van ons gesprek. Hoezo? Gevraagd naar hun motivatie zullen ze zeggen dat ze het fijn vinden om mensen in nood te helpen. Maar veel hulpverleners werken eigenlijk aan de pijn in zichzelf door te proberen die van anderen te

verhelpen. We noemen dat de wounded healer. Het is beter om bewust met je eigen pijn om te gaan, dan dat je onbewust probeert die pijn te stillen door anderen te willen helpen. Dat is voor beide partijen niet echt effectief.

William: Er komen in het Taborhuis niet enkel mensen met een slechte prognose. Velen hebben redelijke vooruitzichten, maar willen het genezingsproces van binnenuit ondersteunen, om daardoor hun levensenergie te herstellen. Zij leren dat je als patient zelf de autoriteit bent en dat je je het genezingsproces weer toe kunt eigenen. Het is belangrijk om je niet uitsluitend afhankelijk te voelen van pillen en poeiers, maar ook je eigen krachten te ontdekken. Zoals Hippocrates al opmerkte gaat het om het vrijmaken van genezing. Het is alsof we ons zelfhelend vermogen moeten terugveroveren op de medische macht. Zoals je de loodgieter nodig hebt als de kraan lekt, zo kun je ook een nieuwe houding ten aanzien van doktoren ontwikkelen. Mensen die hier komen zijn reëel en bescheiden en zeggen: ik kan mezelf niet beter maken, maar ik heb er wel een aandeel in. Wanneer mensen de confrontatie met zichzelf aangaan en eerlijk naar zichzelf durven kijken komen er nieuwe vragen op. Bijvoorbeeld: Wat is mijn levensplan en waardoor werd dat in de kiem gesmoord?

William Yang begeleidt graag avontuurlijke mensen, die geen kant en klare antwoorden hebben, bij wie de weg naar buiten gepaard gaat met de weg naar binnen. Hij ontmoet veel zieken die er behoefte aan hebben zich te verhouden tot de zin, tot iets dat groter is dan zichzelf, maar ze noemen dat niet meteen God. De toegenomen en nog steeds groeiende ontvankelijkheid voor zingevingsvragen en voor spiritualiteit manifesteert zich in vormen, waarop kerken en kerkelijke functionarissen geen monopolie hebben. De kant-en-klare antwoorden van de gevestigde religies voldoen voor veel mensen niet meer en ook de snelle en

vaak goedkope antwoorden van de nieuwe 'Age' bevredigen niet. Steeds meer mensen proberen hun eigen antwoorden te vinden en ze toetsen die op hun leefbaarheid. Ofwel: kun je ermee leven, lijden, strijden ensterven?

In de psychosociale begeleiding van zieken is het cruciaal om meer dimensies te ervaren in hetgeen mensen zeggen, de klankkleur van de woorden, hun lichaamshouding, gelaatsuitdrukking, zelfs het 'energieveld' om hen heen. De diepste vorm van luisteren is een meditatief-proces-in-actie. Als levendig luisteraar richt je je op twee sporen: enerzijds naar de ander, anderzijds naar jezelf. Constateer je dat je moe of ongeduldig wordt dan moet je daar ook recht aan doen. Trouw blijven aan het oefenen in aandacht, ruimte creëren voor wat er is op dit moment, zonder enig oordeel. In het gesprek ga je als het ware stap voor stap mee in de weg die de ander aflegt. Je bent getuige van het antwoord dat soms bijna terloops, zomaar komt. Als begeleider moet je leeg zijn, een maagdelijke ontvankelijkheid tonen, zodat je de lichtvonk kunt ontvangen die de ander baart of vrijgeeft. Wanneer een inzicht doorbreekt gaat er iets stromen en er ontstaat een stralend, oplichtend, vibrerend energieveld. Het baren, het geboren worden van God zijn beelden, die mij bij het lezen van Meister Eckhart hebben getroffen. Hij bepleit een volkomen los laten van alle beelden en alle kant en klare antwoorden.

Ook de donkere nacht van de ziel van Johannes van het Kruis vind ik heel inspirerend, om dit proces beter te kunnen begrijpen

Helen van gebroken mensen

Wanneer je een ernstige ziekte hebt vallen alle schillen weg. Je hele leven komt op scherp te staan, omdat je moet loslaten. Je kunt je niet meer vastklampen aan je bezigheden of je contacten. Je wordt teruggeworpen op je naakte zelf. En dan komt bij velen

een negatief zelfbeeld naar voren. Ze gaan gebukt onder gevoelens van schuld en zondigheid en zijn ervan overtuigd dat ze uitsluitend gedoogd worden omdat ze zich zo uitsloven en zo aardig en behulpzaam zijn.

De angst is groot dat anderen de onverhulde waarheid over hen ontdekken en hen dan afwijzen. We komen nauwelijks mensen tegen die deep down zichzelf accepteren. En dan gaat het erom of ik in mijn diepste wezen goed of fout ben. Door middel van meditatie-oefeningen kun je die ervaring van het fundamenteel onbedoeld zijn toegankelijk maken.

Een kostbare vrucht van mediteren is het besef dat niets onvergankelijk is. Je kunt zo boordevol emoties zitten waar je geen kant mee opkunt. Tijdens het mediteren ervaar je dat alle emoties zich in eerste instantie ontplooiën. Op het ontplooiën en ontvouwen volgt de transformatie. Zo zie je bijvoorbeeld wanneer je bij woedende mannen dóórvraagt - waarin voel je je zo gekwetst? - dat er veel verdriet loskomt.

En bij vrouwen is het vaak juist andersom en transformeert het verdriet juist tot boosheid en woede.

Onbevangen, oorspronkelijke en waarachtige spiritualiteit ontstaat in het aangezicht van onze sterfelijkheid en in het besef van de eindigheid van al onze projecten, plannen en strevingen. Je zou kunnen zeggen dat spiritualiteit wortelt in desillusie. Misschien is het daarom een taboe. Spiritualiteit brengt ons 'down to earth' en in contact met de naakte waarheid van de aardse werkelijkheid zoals die is: eindig en vergankelijk!

Het is een grote vergissing spiritualiteit te verwarren met zweverigheid of een vast en zeker geloof in geruststellende, geautoriseerde waarheden. Spiritualiteit is niet iets vast en geruststellends, omdat het begint bij de desillusie, groeit aan de rand van ervaren onzin, opbloeit in loslaten van houvast en schijnzekerheden.

Leren leven met kanker of een andere levensbedreigende ziekte is daarom ten diepste een spiritueel leerproces omdat we ons moeten leren verstaan met onze eindigheid, onze sterfelijkheid, onze dood.

Het Taborverhaal

Bij deze desillusie begint ook het Taborverhaal. Het Taborverhaal in de Bijbel is buitengewoon inspirerend en relevant voor ons werk. Voorafgaande aan die Verheerlijking op de berg is er eerst de 'lijdensaankondiging', een heus slechtnieuwsgesprek, waarin Jezus zijn volgelingen vertelt dat het niets wordt met dat koninkrijk waar zij zo op hoopten en waarvoor ze het allemaal deden - vrouwen en visnetten achterlieten, in de open lucht slapen en ander ongemak verduurden - en dat hij opgepakt zou worden, gefolterd en gedood.

Na dit slechtnieuwsgesprek trekt Hij zich terug op de berg Tabor en voltrekt zich het merkwaardige fenomeen van de Transfiguratie. Zijn lichaam straalde plotseling een licht uit zo sterk als het licht van de zon. Geen zwart gat, of een wereld die instort, of de grond die onder de voeten wegvalt zoals bij ons gewone stervelingen, maar boven op een berg een moment van verheerlijking, van opperste geestkracht, van verlichting.

De leerlingen die Hij had meegenomen zouden er willen blijven en stelden voor drie tenten te bouwen. Maar Hij was onverbiddelijk en wist dat Hij zijn weg moest vervolgen, de berg weer af moest en zijn noodlot, zijn dood tegemoet. Een indrukwekkend samengaan van realiteitszin, geestkracht en levensmoed en.....stervensmoed.

Volgens William Yang heeft in het Christendom de icoon van Golgotha ten onrechte de icoon van de Transfiguratie in de schaduw gesteld.

Door het Taborverhaal als uitgangspunt te nemen is hij met andere ogen opnieuw naar het evangelie gaan kijken en daardoor heeft hij de overeenkomst ontdekt met de Verlichting van het boeddhisme.

In het Taborhuis gaat het uiteindelijk om humaniteit. Spiritualiteit is een wezenlijk aspect daarbinnen dat ruimte laat voor het ongrijpbare en onbegrijpbare van de menselijke conditie, voor het drama en de troost, duisternis en licht. Wellicht het Taborlicht.
WvdV

Taborhuis, Nijmeegsebaan 27, 6561 KE Groesbeek. Postadres: Postbus 9001, 6560 GB Groesbeek. **T:** 024 - 6841915 of 6843620. **F:** 024 - 6841029. Hier zijn ook verschillende publicaties over psychosociale begeleiding van kankerpatienten en over Yoga van moed en mededogen te bestellen.

Zojuist verschenen

Vrouwen in kerkelijke organisaties

Vrouw en beleid. Belemmeringen en stimulansen voor de doorstroom van vrouwen naar beleidsbepalende functies in de kerkelijke organisatie. (KASKI-rapport nr. 482, juni 2001) - dr. José Sanders. Nijmegen University Press, 164 pp.
Te bestellen via **T:** 024 - 3653531 of **E:** info@kaski.kun.nl
Kosten exclusief verzenden 10,90 Euro.

Nieuw leven voor een verdord Europa

Enkele maanden geleden hield Edy Korthals Altes in de jaarlijkse Titus Brandsma-lezing een vlammend betoog voor een nieuw spiritueel elan voor Europa, vooral op het gebied van economie en veiligheid.

Voor de econoom Korthals, die Nederlands ambassadeur is geweest maar sinds al weer vele jaren zich beijvert voor christelijk geïnspireerde veiligheids- en handelspolitiek, is het duidelijk dat Europa niet zonder een 'spiritueel hart' kan. Deze tijd heeft behoefte aan een 'diepere visie', vindt hij. De kerken moeten zich juist nu richten op het uitdragen van de bevrijdende werking van het evangelie in een innerlijk verdorde samenleving.

Edy Korthals Altes: *Spiritualiteit. Nieuw leven voor een verdord Europa.*
Uitgave Valkhof Pers. Prijs: 10 euro.

Regina Coeli

Rond 1903 vestigden zich vanuit Frankrijk zo'n zestig kanunnikessen van de H. Augustinus op het landgoed Eikenheuvel te Vught. Daar verrees weldra het imposante gebouw 'Regina Coeli', dat bekendheid heeft gekregen als deftig Frans meisjerspensionaat. In 1963 richtten de zusters het Talenpracticum 'Regina Coeli' op. Dit toegankelijke boek handelt over de geschiedenis van het klooster en de wederwaardigheden in het leven van de pensionaires. Als lezer ontkom je niet aan de indruk dat het vrouwen van formaat waren die meisjes van een brede culturele vorming voorzagen. In een tijd waarin alom geklaagd wordt over de kwaliteit van het hedendaagse onderwijs levert dat een vleugje nostalgie op.

Nel van der Heijden Rogier. *Regina Coeli. Klooster en meisjerspensionaat in Vught.*
Nijmegen, Valkhof Pers. 2002. ISBN 90 5625 1287.

Geheel de uwe

Het is niet gebruikelijk om in dit blad aandacht te besteden aan belletrie. Er is echter een goede reden om een uitzondering te maken op deze regel. De beschrijving van een zuster in de onderhavige roman wijkt namelijk in positieve zin af van de stereotye wijze waarop dit veelal gebeurt.

Geheel de uwe, de nieuwe roman van Connie Palmen, is een fictieve biografie, waarin vijf vrouwen vertellen over hun relatie met een man: Salomon Schwartz geheten. Het zijn geen doorsnee-vrouwen die hem op handen dragen: een psychiater, een biografe, een zuster, een actrice en een hoer. Een afgunstige lezer kan zich afvragen waar die man zoveel kwaliteitszorg aan verdient heeft. Voor Salomon Schwartz, beschreven naar het beeld en de gelijkenis van Ischa Meijer, de overleden man van de schrijfster, geldt dat zijn zwakheid zijn kracht is. Deze aartsverleider gedraagt zich als een onvolgroeide puber, die wars is van conventies en graag de aandacht trekt door tegen heilige huisjes te schoppen. Hij is een charlatan en charmeur, die vele vrouwenharten breekt. Hoewel het vijftal dat in de roman beschreven wordt zich met huid en haar aan hem overlevert en daardoor veel pijn oploopt, zijn zij geen willoze slachtoffers in handen van een beul. De liefde is immers niet blind; men kiest en wordt gekozen, ook al gebeurt dat meestal op grond van onbewuste motieven. Ondanks zijn excentrieke gedrag en zijn onthutsende en confronterende optreden biedt hij hen iets kostbaars: meer zelfkennis. Doordat zij leren op een andere manier naar zichzelf te kijken brengt hun relatie met hem een beslissend keerpunt in hun leven teweeg. Voor een van hen leidt deze liefde regelrecht tot waanzin, maar ook de andere vier worden diepgaand door hem geraakt. Zelfs zuster Monica, die gekozen heeft voor een leven toegewijd aan de *Ander* met een hoofdletter, ontspringt de dans niet.

Zuster Monica, afkomstig uit Brabant, is opgeleid tot maatschappelijk werker en leeft samen met zuster Helena op een woonboot in Amsterdam. Daar bekommeren zij zich om de opvang van maatschappelijke verschoppelingen. Tussen Salomon Schwartz en zuster Monica is in ruim twintig jaar tijd een hechte vriendschap gegroeid. Zij herinnert zich dat hij ervan hield om over God te praten. Hij is goed thuis in het Oude Testament, kent hele stukken uit Genesis en Job uit het hoofd en inspireert haar tot een studie van het Hebreeuws. Zuster Monica fungeert ook als toevluchtsoord voor Salomons vriendinnen, die haar om raad komen vragen wanneer ze niet meer weten hoe om te gaan met deze complexe man. Door zijn oprechte belangstelling en zijn indringende manier van vragen stellen stimuleert hij zuster Monica om na te denken over haar motivatie voor het kloosterleven. Natuurlijk is het niet te vermijden dat dan ook het celibaat ter sprake komt. Tijdens een hoogoplopend gesprek daarover zegt Salomon: *Ja hallo, zo kan ik het ook zuster, u hebt gewoon een schijnhuwelijk!* Zuster Monica voelt zich diep gegriefd door deze opmerking. Maar het is typerend voor deze bijzondere vriendschap dat alles gezegd kan worden. Daarom overwint zuster Monica haar gekwetstheid en legt het hem nog eens uit: *Het celibaat is een charisma, dat betekent dat het een gave Gods is, opdat wij Hem met geheel ons hart kunnen liefhebben en Hem in vrijheid kunnen dienen zonder tevens een verbintenis te hebben in het wereldlijke, een verbintenis die een verdeling in ons teweeg zou brengen en ons hart zou splijten. Wij religieuzen menen dat seksualiteit ook onvrij kan maken.*

Haar ietwat plechtstatige taalgebruik en haar belangstelling voor Kierkegaard maken zuster Monica tot een atypische representante van haar soort.

Bij sommige passages krijg je als lezer de indruk dat Connie Palmen-in-habijt aan het woord is. Toch zijn er ook veel herkenbare elementen: de betrokkenheid bij mensen-in-de-marge, de ruimhartigheid, het zelfkritisch vermogen en de worsteling met veranderende Godsbeelden. Het is evident dat de schrijfster zich heeft verdiept in het religieuze leven, waardoor zij op doorgaans overtuigende wijze in de huid van haar personage heeft kunnen kruipen. Zuster Monica beantwoordt niet aan het stereotype beeld van vrouwelijke religieuzen als naïeve wereldvreemde wezens, maar wordt door Connie Palmen empathisch en liefdevol beschreven als een vrouw van deze tijd. Zuster Monica is uitstekend

geïnformeerd over wat er in de wereld te koop is en zoekt daarin twijfelend haar weg. De oude zekerheden heeft ze achter zich gelaten en wat haar beweegt en gaande houdt verwoordt zij aldus: *Het zich kunnen voorstellen, dat is geloven, maar juist door het ontbreken van het tastbare is het geloof precair, breekbaar en aan twijfel onderhevig. Geloven tegen beter weten in, zeggen ze wel eens, maar het is omgekeerd, geloven is van het betere weten en daarin blijven geloven, zowel in het betere van jezelf als in het betere van de ander.*

WvdV

Niet onder de korenmaat...

Impressie van de tweede platformbijeenkomst rond toekomst van religieus leven

Op maandag 30 september werd in klooster Marienburg in Den Bosch door de Commissie Roepen opnieuw een platformbijeenkomst rond *toekomst van religieus leven* gehouden. Met 70 belangstellenden was ook nu de zaal weer goed gevuld.

Jullie zijn het zout van de aarde. Maar als het zout krachteloos wordt, waar moet je het dan mee zouten? Het deugt alleen nog maar om weggegooid en door de mensen vertrapt te worden. Jullie zijn het licht van de wereld. Een stad kan niet verborgen blijven als ze boven op een berg ligt. Je steekt een lamp niet aan om haar onder de korenmaat te zetten, maar je zet haar op de kandelaar, en dan schijnt ze voor allen in huis. Laat zo jullie licht schijnen voor de mensen, opdat ze jullie goede werken zien en jullie Vader in de hemel verheerlijken. (Matteüs 5,13-16)

Deze dag stond *presentatie van religieus leven* centraal. Hoe doe je dat? Waarom zou je? Wat kom je daarbij tegen? Vandaar dat deze bijeenkomst als invalshoek had: *"Je steekt een lamp niet aan om haar onder de korenmaat te zetten, maar je zet haar op de kandelaar."*

Jos van Genugten, aan wie de begeleiding van deze dag was toevertrouwd, stelde eerst de zaal voor de startvraag: "Wat heeft je hier gebracht; wat verwacht je van deze dag?" De reacties daarop waren uiteraard zeer uiteenlopend, maar een kernpunt bleek de wens dat we voor elkaar kunnen verhelderen hoe we de Heilige Geest een handje kunnen helpen. Dit werd het startpunt van een bewogen samenkomst, waar -

ondanks het feit dat de groep groot was - eigenlijk ieder sterk bij de gedachtewisseling betrokken was.

Vijf van de aanwezigen waren tevoren gevraagd een korte presentatie te verzorgen. Ook van de toehoorders werd echter verwacht een actieve rol te spelen. Ingedeeld in vier groepen kreeg de zaal als opdracht mee hun inbreng te bezien en te beluisteren met de ogen en oren van respectievelijk:

- een nog jonge, dierbare neef of nicht,
- een jonge journalist, IT-technicus, manager, leraar, etc.,
- jezelf in de tijd dat je zelf zoekende was, voor je eigen intreding,

- jezelf zoals je nu bent, praktisch en kritisch, misschien zelfs als advocaat van de duivel.

Vijf presentaties volgden, waarop telkens vanuit elk van deze gezichtspunten gereageerd werd.

De Redemptorist Jan Hafmans beet het spits af en demonstreerde op een groot scherm de website van zijn congregatie. Werving is voor hen nooit een motief geweest voor het opzetten van deze site. Hun insteek is vooral te informeren, te laten zien waar men als Redemptoristen aanwezig is en hoe belangstellenden kunnen participeren aan de diverse activiteiten die daar ontplooid worden. Dat werkt kennelijk, want velen weten de congregatie en haar activiteiten langs deze weg te bereiken.

Als tweede vertelde Sanny Bruins ocarum over hun wijze van presenteren. Ook bij de Karmel zijn de diverse communiteiten daarin het uitgangspunt: men is welkom bij gebedsmomenten, bij activiteiten op het vlak van spiritualiteit en andere initiatieven. Er wordt gericht gewerkt met informatiemateriaal en kennismakingsdagen, maar de ervaring leert dat voor mensen die zich op de een of andere manier verbinden, uiteindelijk de existentiële godsrelatie steeds de sturende en bewegende factor is. De laatste twee jaren waren er zes nieuwe aanmeldingen.

De benadering van de Fraters van Tilburg wordt vervolgens toegelicht door fr. Wim Verschuren. Een langdurig herbronningsproces heeft hen geholpen hun kernwaarden 'barmhartigheid' en 'broederschap' terug te vinden, en daarmee ook hun eigen identiteit. Dit had als gunstig neveneffect dat ook in de samenleving het spreken over 'barmhartigheid' weer uit het verdomhoekje kwam. Gesterkt door het gaan van deze weg, heeft men ook zichzelf weer voor het voetlicht durven brengen, onder meer via een advertentiecampagne. Het inschakelen van professionals was daarbij bepalend voor het welslagen. De lawine van reacties resulteerde enerzijds in drie intredingen als frater en vond anderzijds zijn weg in de *'Beweging van Barmhartigheid'*.

Zr. Delian de Brouwer sloot hier meteen op aan met een beschrijving van de weg die de Zusters van Liefde (Tilburg) zijn ingeslagen. In verbondenheid met, maar nadrukkelijk anders dan de Fraters, met wie zij vanaf hun gemeenschappelijke oorsprong verbonden zijn. Zij geeft te kennen dat de congregatie in de loop van de tijd in feite bijna onzichtbaar was geworden door het verspreid leven van de leden, in die zin dus onder de korenmaat. In het jaar 2000 is een werkgroep ingesteld met als opdracht opnieuw te gaan werken aan de toekomst van hun religieus leven. Daar is de Barachgroep uit voortgekomen. Als speerpunt heeft men nu gekozen voor het oprichten van een nieuwe woonvorm in Tilburg. Daaraan wordt een soort begijnhofstructuur gegeven, de leefvorm waarmee de zusters ook gestart zijn in de vorige eeuw. Niet om die tijd te kopiëren, maar omdat deze vorm ook past bij onze huidige samenleving.

Als laatste kreeg zr Gré Rood van de Missiezusters Dienaressen van de H. Geest het woord. Zij vertelde hoe zij zich na zevenentwintig jaren zonder aanwas opnieuw zijn gaan presenteren. In eerste instantie gebeurde dit met een folder. Dat lokte geen kandidaten. Daarna nam men het initiatief tot het houden van jongerendagen, waar ook gelegenheid was voor ontmoeting tussen oudere zusters en jongeren. Uiteindelijk echter zijn de vier jongere zusters die de congregatie nu telt, allemaal via verwijzing door andere congregaties bij hen terechtgekomen. Uitgangspunten van hun beleid zijn: internationalisering, aandacht voor een gedegen vorming en concentratie van de jongeren op plekken waar een sterk gemeenschapsleven en een creatief omgaan met gebed en Schrift mogelijk is. Werving staat niet voorop: als je boeiend leeft en er zelf in gelooft straalt dat vanzelf wel uit.

Het was deze dag vooral de bedoeling van elkaars ervaringen te leren. Daarom werd de ochtend afgesloten met een inventarisatieronde: wat pikken we hieruit op? Door de aanwezigen werden de volgende zaken speciaal benadrukt:

- de gedachte van het zoeken naar een eigentijdse begijnhof-structuur,
- de vaak terugkerende nadruk op evangelisch leven in kleine groepen,
- het belang van het inschakelen van deskundigen,
- authenticiteit verkoopt zichzelf,
- God roept nog steeds; presentatie moet vooral helpen om mensen de weg te laten vinden,
- terug blijven gaan naar de bron is belangrijk; die is gebaseerd op het evangelie en vraagt om eigentijdse verwoording,
- zoek wat de kernelementen van het religieuze leven zijn en stel die centraal,
- gastvrijheid is fundamenteel,
- vermijd een verborgen agenda van werving in de omgang met mensen.

Na al deze geluiden vormde de lunch een welkome onderbreking. Daarna werd de lijn van de ochtend weer opgepakt en volgde een gesprek over enkele vragen en stellingen. Als werkvorm was gekozen voor de zogenaamde *vissekom*: zes stoelen in de binnenkring waar participanten die iets in wilden brengen op konden plaatsnemen. Wie dat wilde kon een stoel overnemen van een ander. Daarnaast was er een zevende die principieel onbezet moest blijven als stoel van Jezus van Nazareth. Staande achter die stoel was het wel mogelijk iets 'namens hem' te zeggen.

Allereerst stelde Jos van Genugten de aanwezigen de vraag: *"Wanneer je je probeert in te leven in jongeren, wat zet hen dan volgens jou in beweging om contact met jullie te zoeken?"*

We volstaan hier met een selectie uit de talrijke opmerkingen die hierover gemaakt werden:

- Een echt authentieke broederlijke/zusterlijke gemeenschap, waarbinnen persoonlijke relaties mogelijk zijn.
- Dat jongeren onderling en van ouderen van elkanders gebrokenheid en elkanders persoonlijke weg kunnen horen. Ruimte voor het leven in al zijn aspecten. Samen zoekend in het leven staan.
- De vraag van jongeren is in eerste instantie gericht op ontmoeting rond geraakt-heid.
- Het initiatief voor de vormgeving moet uiteindelijk vooral bij de jongeren liggen.

Vervolgens werd de noodzaak van herbronning aan de orde gesteld. Dat kwam 's ochtends vaak ter sprake. Is herbronning echt nodig? Dit thema blijkt bij velen diepe persoonlijke weerklank te vinden:

- Bij herbronning gaat het om het in de huidige context centraal stellen van de inspirerende evangelische waarden van de begintijd. Dat is inderdaad onontbeerlijk.
- Het is een lange, cyclische weg om weer terug te keren tot het oorspronkelijke vuur.
- Juist het feit dat het evangelie overal een eigen kleur krijgt is iets dat trekt.
- Daartegenover wordt er ook op gewezen dat met het groeien van een persoonlijke godsrelatie je ook meer loskomt van bepaalde concrete gestalten van evangelisch leven.

dan schijnt ze voor allen in huis...

Kennelijk is presentatie niet iets dat zich enkel op de buitenwereld richt. Misschien is het wel niet meer dan 'er zijn', zijn wie je bent en dat uitstralen. Dat heeft onmiddellijk repercussies voor jezelf, voor je eigen licht. Zo stelt ook de tekst van het dagmotto ons dat voor ogen: "maar je zet haar op de kandelaar, en dan schijnt ze voor allen in huis. Laat zo jullie licht schijnen voor de mensen..." (Matteüs 5,15-16)

- Presentatie, in welke vorm dan ook, noopt tot bezinning op waar je werkelijk voor staat.
- Verwarren wij 'religieus leven' niet met 'leven van religieuzen'? Mij gaat het om wat religieus leven is. Misschien wel - zoals in de oude kerk - vooral toewijding.
- Voor mij was herbronning het weer proeven van de diepte van mijn eigen religieus leven.
- Ga vooral niet nadenken over wat jongeren aanspreekt, maar over wat onszelf aanspreekt. Wat hebben wij zelf gezocht en gevonden?

Als derde thema kwamen de *begrippen 'verwoording' en 'presentatie'* aan bod. *Hoe maak je die eigen kernwaarde zichtbaar?* Jos van Genugten stelde die vraag bij wijze van voorbeeld aan Jan Hafmans: "Vind jij dat de Redemptoristen zo goed gepresenteerd zijn op jullie website?" Deze antwoordde dat hun insteek in eerste instantie was: laten zien dat we er zijn. Die stap plaatste hen echter voor de uitdaging te laten zien *wie* zij zijn als Redemptoristen. Waar leven ze uit? Anderen haakten hierop in:

- Internet is niet meer dan *een* medium dat ons in onze verscheidenheid toont. Die verscheidenheid is een grote rijkdom.
- Wij zijn aan de andere kant begonnen: ons huis open stellen. Het herontdekken van de waarde van de gastvrijheid is voor ons een kernpunt.
- Ignatius was een begaafd geestelijk begeleider. Onze SJ-website heeft daarom ook elementen die uitnodigen tot gebed. Ook dat is een belangrijke mogelijkheid.

Tot slot werd nagedacht over hoe we na deze bijeenkomst verder gaan. *Wat vraagt om verdere uitdieping? Wat pakken we eventueel de volgende keer op?* Enkele wensen en suggesties die eruit sprongen noemen we hier:

- De mogelijkheden verkennen van internationale gemeenschappen, internationalisering, globalisering.
- Hoe pakken we op wat alternatieve religieuze bewegingen ons te zeggen hebben?
- Wat verstaan we onder religieus leven? Wat bedoelen we dan?
- Laten we ook een keer met jongeren zelf in gesprek gaan. Ook een keer met novicen.
- Laten we vooral van elkaar blijven leren, zeker ook wat betreft dit punt van presentatie van klassiek religieus leven.

De commissie zal met de gedane suggesties aan de slag gaan en bepaalt op grond daarvan de thema's van de volgende platformbijeenkomsten. De data daarvan worden vast bekend gemaakt:

Woensdag 19 februari en woensdag 24 september 2003.

De voorzitter van de Commissie Roepen dankt alle aanwezigen en prijst namens hen heel bijzonder Jos van Genugten voor zijn inspirerende begeleiding van deze dag. Daarna wordt de bijeenkomst afgesloten met een kort liturgisch moment. Namens de Commissie Roepen tot Religieus Leven,

Pierre Humblet

Vorbij ontzuiling en ontzieling

Spiritualiteit. Verlangen, zoeken, beleven
5 oktober 2002, NH Koningshof hotel, Veldhoven

Ruim 750 deelnemers hadden zich aangemeld voor het door de KRO georganiseerde symposium over spiritualiteit, zodat er een aantal mensen teleurgesteld moest worden.

Kees Waaijman hield een bemoedigende inleiding onder de titel: Een kans voor spiritualiteit. Hij knoopte aan bij de resultaten van het onderzoek *God in Nederland* uit 1997. In de media werd destijds vooral benadrukt dat in de onderzochte periode (van 1966 tot 1996) de secularisatie weer was voortgeschreden. Het gegeven dat in de genoemde periode spiritualiteit niet noemenswaardig was teruggelopen bleef onderbelicht. *God in Nederland* bevatte een schets van een nieuwe spiritualiteit met de volgende contouren:

Spiritualiteit is belangrijk voor het persoonlijk leven: zij streeft naar intensivering van de ervaring; zij is eerder tastend dan stellig. Spiritualiteit is concreet: ze concentreert zich op het leven en samenleven; ze laat zich aanspreken door waarden. Spiritualiteit gaat hand in hand met engagement: zij is gericht op gerechtigheid in de maatschappij; zij zet zich in voor onbezoldigde dienstverlening.

Deze spiritualiteit is zo oud als de mensheid. Abraham en Sara leefden ervan. Men noemt haar 'lekenspiritualiteit'. Het gaat om spiritualiteit in het gewone leven van mensen, of ook: spiritualiteit in seculiere contexten. Wat vanuit de kerken gezien secularisatie heet en ontkerkelijking wordt genoemd, zou vanuit spiritualiteit gezien wel eens een emancipatieproces kunnen zijn: ruimte voor lekenspiritualiteit.

Na een muzikaal intermezzo onder leiding van Chris Fictoor werden vier gasten geïnterviewd over de betekenis van spiritualiteit: Doekle Terpstra, Geert Derkse, Chiara Bots o.s.c. en Désanne van Brederode. Zij waren het er over eens dat het gaat om aan-

dachtig aanwezig te zijn in hetgeen je doet en je daarbij te laten bezielen door de ander/Ander. Tijdens de lunchpauze was er ruimschoots gelegenheid om diverse programma's te volgen. 's Middags volgden twee ronden van specialiteiten, waarbij men kon kiezen uit vijf thema's. De groep die zich had ingeschreven voor Literatuur als bron van spiritualiteit kon luisteren naar schrijfster Vonne van der Meer, die een aantal fragmenten uit haar werk voorlas, waarin God weliswaar maar niettemin aanwezig is. Vonne van der Meer is op latere leeftijd toetreden tot de katholieke kerk. In haar ondogmatische wijze van geloven ontdekte zij een parallel met schrijven. Je moet je talent voor geloof de kans geven, je bereid houden, een klimaat scheppen dat het kan gebeuren en je leeg maken.

In de tweede ronde viel de keuze op Frans Maas, die zich boog over de vraag *Is mystiek onbegrijpelijk?* Die vraag werd vanuit verschillende invalshoeken belicht, waardoor er geen eenduidig antwoord op kon volgen. Een soortgelijke dubbelzinnigheid is kenmerkend voor de mystieke ervaring: deze is enerzijds niet in woorden te vatten, terwijl anderzijds mystici constant bezig zijn om zich uit te spreken over het onuitsprekelijke. *Is Jomanda een mystica?* wilde iemand in de zaal weten. Frans Maas toonde zich voorzichtig in het beoordelen van de authenticiteit van de mystieke ervaring. Als criterium noemde hij de ontregeling van het ik. Met een citaat van Dag Hammarskjöld: de ontbinding van het eigen ik in het licht. Bij mystiek gaat het om een zodanige ervaring van een intensieve relatie met God dat de mens daardoor verandert. Aan de vruchten zal men ze kennen.

Grote delen van het symposium worden uitgezonden op internet: www.symposium.kro.nl. En voor wie

hierna nog niet verzadigd is: op zondag 3 november vindt in Concertgebouw De Vereniging te Nijmegen het

KRO-festival Mirakel van de schoonheid plaats. www.mirakel.kro.nl

Eredoctoraat Huub Oosterhuis

'Groter dan ons hart', 'de steppe zal bloeien', 'de vleugels van een lied', 'een schoot van ontferming', 'in tastend geloof', 'klankresten van een onvoltooid verhaal'... Voor veel mensen in Nederland en daarbuiten zijn de liedteksten van Huub Oosterhuis een onmisbaar ingrediënt van de liturgie geworden. Aan menigeen heeft Oosterhuis nieuwe godsbeelden aange-reikt. Op de dies natalis van de VU, 18 oktober aanstaande, zal hij een eredoctoraat in de theologie ontvangen *'wegens zijn zeer uitzonderlijke maatschappelijke verdiensten op het gebied van de liturgie, in het bijzonder de liturgievernieuwing en de oecumenische liedcultuur'*.

In het voorjaar verscheen zijn nieuwe boek *Nooit meer niet*. In een interview met Elisabeth Lockhorn in Vrij Nederland noemt hij deze uitgave autobiografisch: *Deze bundel is het meest complete wat ik van mezelf begrijp. Al mijn oude thema's keren er in terug, maar onverhulder en bloter. Ik kan eindelijk met mijn eigen voeten bij mijn eigen grond. Als toelichting op de titel zegt hij: 'Nooit meer geen liefde. Voortaan altijd. Leven wat er te leven valt, opnieuw beginnen, nooit meer niet. Het is een mantra.'*

In genoemd interview vertelt hij tevens over een belangrijk voorval. Hij zag een film over de innerlijke beproevingen van een pastoor op het platteland in het geseclariseerde Frankrijk. Oosterhuis: *De pointe is dat hij in zijn eigen wanhoop toch een ander van de wanhoop kan redden: Le miracle de nos mains vides. Het wonder van onze lege handen.* Oosterhuis: *Op de rand van het sentimentele, maar het raakte mij diep. Ik dacht: dit is de quintessens*

van mijn leven, daarvoor moet ik priester worden.

Ooit schreef hij:

'Je dacht dat deze wereld anders was/ en je bent er nog altijd niet overheen/ dat het gewoon deze wereld is,' zei ze tegen hem.

'Ik denk het nog steeds,' zei hij.

Evenals de hij in de dichtregels weigert Oosterhuis in de feiten te berusten en kiest hij voor een God die mensen aanspoort tot solidariteit, tot recht doen.

De bundel gaat over de liefde. Realistisch merkt hij daarover op: *In veel relaties wordt het bestaansprobleem niet opgelost, wanhoop en vertwijfeling niet weggenomen. Wel soms even, en dat is niet gering, maar niet blijvend. Er klinkt veel naïeve mythe in het woord "liefde" mee, er worden veel overspannen verwachtingen gekoesterd. 'Als ik iemand heb, zijn al mijn problemen opgelost en mijn wonden genezen,' de mythe van de absolute relatie. Mensen stellen in een relatie vaak onzinnige eisen aan elkaar. Je kunt van veel genezen, maar misschien toch nooit helemaal. Het feit dat er iets was dat toesloeg, op je inhakte, dat is eens en voorgoed gebeurd, dat komt altijd terug, en daar kan niemand bij komen. Echte gewondheid gaat niet voorbij. Sinds ik Kafka's brieven aan Milena gelezen heb, ben ik dat scherper gaan zien. Gelukkig is er muziek en poëzie, om alles toch nog draaglijk te maken. En godzijdank bestaat er vriendschap in vele schakeringen. En wordt er liefde gedaan. En als je ouder wordt kan er veel tot rust komen.*

(bron: Vrij Nederland, 6 april 2002]

Ik heb het boek
dat bijbel heet in liederen vertaald,
in hard gevecht met redeloze feiten,
tegen de branding in geschreeuwd, soms even
wist ik dat, als een God bestaat, het die,
die Ene is van Doe gerechtigheid
en Hebt elkander lief, dát visioen

Ik heb gezongen wat ik zingen kon,
geschreven wat ik schrijven moest, herschreven,
op hoop van zegen, en het is gezongen.
Maar of hij echt aan iemand toebehoort,
die hoge naam 'God' , of Hij echt bestaat,
zo echt als ik dit schrijf en jij dit leest....

Wij stonden aan weerszijden van een afgrond,
waren nog niemand voor elkaar, eerst riep hij
vragend mijn naam, ik schreeuwde ja die ben ik,
het knalde in de lucht, hij lachte vrolijk.

Toen zei hij: kom dan, spring, nu, en hij strekte
zijn armen uit, naar mij. Nog is het toen
en zegt hij: kom dan, spring, nu, en hij strekt
zijn armen naar me uit, nog even wijd.

Huub Oosterhuis

Uit: "*Levende die mij ziet*"
Kok/Lannoo, 1999

Colofon

Het KNR-bulletin (ISSN: 1569-9447) is een uitgave van de afdeling communicatie van de KNR en verschijnt vijf maal per jaar. Met het bulletin willen de medewerkers van het bureau aan het Emmaplein in 's-Hertogenbosch de besturen van de religieuze instituten in Nederland informeren over zaken die hen, en daarmee 'hun achterban' bezighouden. Aan ieder bestuur van de bij de KNR aangesloten religieuze instituten en aan de redacties van congregatiebladen wordt één exemplaar verstrekt. Daarnaast ontvangen leden van werkgroepen en commissies een exemplaar. Indien gewenst mogen artikelen overgenomen worden in orde- en congregatiebladen van de aangesloten religieuze instituten.

Opmaak en eindredactie: Miranda Roijers-Graumans, Nita van Bergen & Will van de Ven, KNR-afdeling communicatie, Postbus 111, 5201 AC 's-Hertogenbosch, tel: 073-6921316, fax. 073-6921322, e-mail W.vd.Ven@knr.nl